

Kvalitet og Kompetenceudvikling i Bo-og dagtilbud

*Af Rikke Dehn, Socialpædagog, kommunikationsmedarbejder
samt VIPS specialist og Leif Meincke Jensen, tidligere
souschef i Allerød Bo og støtte*

På baggrund af eksempler på forrående behandling af beboere i botilbud ønskede Folketinget med SATSpuljemidlerne at forbedre livsvilkårene for beboere i botilbud, herunder udviklingshæmmede og sindslidende. Det udmøntede sig i 9 botilbud, der skulle optimere den daglige praksis og nytænke muligheder.

■ KvaliKomBo er en teoretisk og metodisk tilgang til socialpædagogisk praksis og et solidt fundament med:

- Et fælles mindset
- Et fælles sprog
- En fælles ramme

KvaliKomBo er udover en teoretisk og metodisk tilgang også et fagligt fællesskab på tværs af bosteder og kommuneskel. Fællesskabet blev til oprettelsen af KvaliKomBoforeningen.

KvaliKomBo arbejder med en fælles referenceramme, hvor der indgår et menneskesyn, en professionsforståelse og et værdigrundlag. Det underbygges endvidere med fokus på handlekompetencer, domæneteorier og artefakter (redskaber m.m.).

KvaliKomBo er udviklet på tværs af 9 botilbud, 6 kommuner og i samarbejde med DPU. (Danmarks Pædagogiske Universitet Aarhus) med tilskud fra Socialministeriets satspulje.

Artiklen tager afsæt i KvaliKomBo's udgivelser "En håndbog til pædagogisk kompetenceudvikling i botilbud" og "Perspektiver på pædagogiske faglighed i botilbud for voksne med udviklingshæmning – en kvalikombo antologi" samt KvaliKomBoforeningens vedtægter.

Desuden ratificerede Folketinget i 2009 FN's handicapkonvention, og dette satte ekstra fokus på de grundlæggende menneskerettigheder for personer med handicap. Denne udfordring tog en bred kreds af botilbud til sig i det tidligere Frederiksborg Amt, med Gribskov kommune og socialfaglig konsulent Lars Thomsen som tovholdere. Det blev hurtigt et samarbejde mellem Allerød, Fredensborg, Gribskov, Helsingør, Hørsholm og Rudersdal kommuner med deltagelse af DPU/Aarhus Universitet. Konkret skulle det udmønte sig i 9 botilbud. KvaliKomBo kom til verden som en "bottom up" praksis med en "top-down" teoretisk tilgang. Der skulle arbejdes med 2 dimensioner – at udvikle øget fagligt

Historien bag KvaliKomBo

I 2010-12 blev der via SATSpuljemidlerne i STIBO-puljen afsat midler til at fremme kvalitet og kompetenceudvikling i Botilbud. Baggrunden var, at man fra Folketingets side ønskede at igangsætte initiativer, der med afsæt i kompetenceudvikling blandt botilbuddenes medarbejdere kunne forbedre livsvilkårene for beboere i botilbud, herunder udviklingshæmmede og sindslidende. Dette fokuspunkt opstod på baggrund af eksempler på ydmygende og forrående behandling af beboere i botilbud; dokumenteret igennem udsendelsen "Er du åndssvag" udarbejdet af Bastard Film og sendt på TV2 i februar 2007.

handleberedskab til at bidrage til en optimal daglig praksis på grundlag af det, der er, og at udvikle professionelle pædagogiske handlekompetencer til at overskride daglige rutiner og nytænke tilbud og muligheder med et så rigt og varieret liv for beboerne som muligt. Dette blev det bærende for KvaliKomBo.

Hvordan arbejdes der med KvaliKomBo i praksis?

Vi har valgt at beskrive de kompetencer KvaliKomBo bygger på som kompetenceudviklingsniveauer.

Der er 5 niveauer:

- Referencerammen: Det grundlæggende menneskesyn, professionsberedskab og værdigrundlag.
- Handlekompetencebegrebet: Det overordnede analyseberedskab.
- Domænerne: De fire teoretiske felter.
- Artefakterne: De forskellige praktiske redskaber
- De tre P'er: Det private, det personlige og det professionelle.

Referencerammen forstås som det, der ideelt ligger bag de pædagogiske medarbejders

handlinger og vurderinger i deres professionelle arbejde. Handlekompetencebegrebet er den overordnede analysetilgang. Artefakter er den konkrete viden, de redskaber, metoder og teknikker, medarbejderne bruger i deres professionelle omgang med tilbuddenes borgere. Domæner er tematiske tilgange. De overordnede områder for gruppering af for eksempel artefakter. De tre P'er sætter det hele i perspektiv til den pædagogiske handling.

KvaliKomBoforeningen har udarbejdet et 4 dages grundkursus, hvor de fem niveauer bliver sat i spil med den daglige praksis, de enkelte medarbejdere oplever i deres samspil med borgerne og dem selv indbyrdes. Se mere på www.kvalikombo.dk.

Allerede nu har 400 medarbejdere gennemgået grundkurset.

Hvad ligger der bag de 5 niveauer?

Referencerammen

Referenceramme, sæt af bl.a. kulturelt bestemte forestillinger, synspunkter og begreber, der påvirker og ligger bag en persons handlinger. (Gyldendals Store Danske åbne Encyklopædi)

KvaliKomBo: REFERENCERAMME

Menneskesyn

Et menneske er aktivt kommunikerende og virksomt sammen med andre mennesker, og alle har behov for emotionel imødekommenhed fra omgivelserne.

Professionsberedskab

Ethvert menneske rummer flere resurser og kapaciteter, end der umiddelbart kan iagttages i det daglige pædagogiske arbejde eller via standardiserede funktionsbeskrivelser.

Værdigrundlag

Agtelse for et andet menneskes værdighed er grundlæggende i forståelsen af den professionelle omsorgsopgave, og den må komme til syne i alle pædagogiske handlinger.

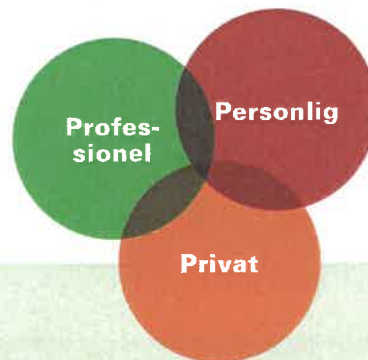
KvaliKomBo arbejder med nogle helt basale grundantagelser, som er forudsætninger for tænkningen i samspillet med borgerne.

- At mennesker er aktive medskabere af deres egne omgivelser og livskvalitet
- At menneskers udviklingsmuligheder præges af omgivelsernes beskaffenhed
- Mennesket skal forstås som værende aktiv handlende – også selv om man handler meget lidt eller ved at undlade at handle. Derved opbygger mennesker handlekompetence

Handlekompetence er ikke noget, man har eller ikke har. Men man kan være god, mindre god eller have store udfordringer, når man skal klare en situation.

Handlekompetencebegrebet

Denne analysemodel er kraftigt inspireret af P. Nygren og Halvor Fauske " Handlekompetence og ideologi. Individ, profession og samfund" (2010).

De tre P'er

Den socialpædagogiske praksis udfordrer den enkelte pædagog på mange planer. Handlingerne afspejler tydeligt, hvor hos pædagogen det har sit afsæt fra. Hvordan sikrer pædagogerne sig, at der er en professionel tilgang i deres handlinger.

KvaliKomBo udfordrer pædagogen i forhold til det private, personlige og professionelle i hans handlinger.

Som pædagogisk medarbejder kan man ikke adskille det personlige fra det professionelle. Tror man, det er muligt, bedrager man sig selv. Lettere omskrevet citat af P. Nygren.

KvaliKomBo: HANDLEKOMPETENCEBEGREBET

Handlekompetence

En handlekompetence er kort sagt den del af en persons handlegrundlag, som gør personen i stand til at løse en bestemt opgave eller opnå et bestemt mål inden for en bestemt social kontekst.

Handlekompetencebegrebets fem dimensioner

- **Kundskaber:** Al viden og kundskab, der er nødvendig for, at en person kan mestre de opgaver og handlekrav, som en aktuell situation stiller.
- **Færdigheder:** Færdigheder er instrumentaliserede kundskaber/viden, typisk opnået gennem træning, læring og "livet". Færdigheder er også sproglige eller kommunikative færdigheder.

- **Kontrol over relevante ydre betingelser:** Mulighed for selv at bestemme, herunder i forhold til ens nærmeste udviklingszone eller deltagelse i aktiviteter, der stimulerer læring.
- **Identiteter:** Oplevelsen af sig selv i forhold til andre, henholdsvis en individuel og en kollektiv identitetsfølelse.
- **Handleberedskab:** En grundlæggende og vedvarende parathed/ handle tendens, der udvikles på baggrund af de andre 4 dimensioner. Over tid giver handleberedskabet anledning til relativt ens handlinger i situationer, der ligner hinanden.

Her er det vigtigt at skelne mellem almene handlekompetencer og erhvervsrelaterede handlekompetencer. Altså, hvilke handlekompetencer er nødvendige i det pædagogiske arbejde i samspil med borgerne. KvaliKomBo vender derfor sin optik på pædagogen og teamet omkring borgerne som medspillere i samspillet med borgerne med den klare begrundelse, at vi sammen skaber en fælles virkelighed. Det er ikke muligt som pædagog at stå på sidelinjen og udøve sin pædagogiske praksis.

Domæner

Domænerne bruger vi til at sætte en opmærksomhed rettet mod de større spørgsmål omkring handicap og samfund, livskvalitet, mestring, etik og menneskesyn m.v. Domænerne er teoretiske tekster, der tager afsæt i 4 begreber, der er grundlæggende for den vestlandske filosofi og kulturelle forståelse siden antikken, nemlig etik, æstetik, teknik og politik.

Det vil sige, at vi i vores pædagogiske praksis nu tager snakken om, hvilke domæner vi egentlig

handler ud fra. Eksempelvis hvilke handlinger der er båret af det politiske domæne, og her er selvbestemmelse og medbestemmelse nogle konkrete temaer.

Nedenfor er der en forkortet beskrivelse af de enkelte domæner.

KvaliKomBo: DOMÆNER

• Etik

Undertiden det samme som moral. Hvis der skelnes, er moral en betegnelse for sæd og skik, mens etik er overvejelser over moralens grundlag.

• Æstetik

Teorier om den menneskelige perception. Den menneskelige perception foregår gennem vore sanser.

• Teknik

Kundskaber og færdigheder i hensigtsmæssig brug af materialer og virkemidler.

• Politik

Defineret bredt er politik alle forhold og processer, der omhandler udøvelsen af magt, styre og autoriteter.

Artefakter

Mennesket er kendetegnet ved at opnå det, de vil, ved hjælp af redskaber (artefakter). Redskaber, som de ikke har skabt alene, men udviklet sammen med andre mennesker i fællesskabet og i samfundet" (Lev Vigotsky's. The general law of cultural development").

Valget af artefakter udspringer af de værdier, man hylder, og de grundlæggende antagelser, man har om, hvordan tilværelsen hænger sammen. I KvaliKomBo vil det sige, at artefakterne skal bygge på referencerammen som retnings-

KvaliKomBo: ARTEFAKTER

- Artefakter er redskaber, som medarbejderen bruger til at løse deres faglige opgave i samspil med borgerne i botilbuddet.
- Artefakter kan være; livshistorier, sanse-motorik, neuropædagogisk screening, kommunikationspas, jeg-støttende samtaler m.m.
- Artefakter kan desuden være tekniske hjælperedskaber som kørestol, handicapvenlige køkkenredskaber, drejetårne, gymnastikredskaber m.m.

givende for hvilke artefakter, der kan bruges, og hvilke, der ikke kan på et bestemt tilbud. Det vil sige om et artefakt er anvendeligt afhænger af, om det virker hensigtsmæssigt i forhold til det, man på stedet ønsker.

Igennem den årrække, vi nu har arbejdet med KvaliKomBo, har vi set en tydelig udvikling af det fælles sprog, det fælles mindset og den fælles ramme. Det har sat sine spor i det samspil, der er med borgeren i dagligdagen. Diskussionen har særlig fokus på, om medarbejderen har handlekompetence og handleberedskab til at løse opgaven i samspil med borgeren. Dermed er der ikke kun opmærksomhed på borgerens handlekompetence eller manglende handlekompetence, men på at al udvikling og trivsel præges af omgivelsernes beskaffenhed.

Det er derfor afgørende for at skabe et solidt fundament, at organisationen arbejder med at udvikles ud fra den overordnede fælles referenceramme med det grundlæggende etiske og professionelle normative værdisyn. Det er essentielt for at give den enkelte medarbejder og organisationen mulighed for både at anerkende de overordnede vilkår for den socialpædagogiske praksis og samtidig afprøve faglige hypoteser i det daglige arbejde i samspil med

borgere, kolleger, ledelse og samarbejdspartnere.

I dette fremtidige arbejde stiller KvaliKomBo foreningen og dens kursustilbud sig til rådighed.

Det teoretiske afsæt

KvaliKomBo er kvalificeret af undervisere fra DPU Aarhus universitet og 20 Socialpædagoger, der indgik i et semester som masterstuderende i socialpædagogik ved DPU/ Aarhus Universitet.

Det endte ud i følgende udgivelser:

"Kvalikombo – en håndbog til kompetenceudvikling i botilbud". Redaktør og hovedforfatter Søren Langager, lektor ved institut for uddannelse og Pædagogik.

"Perspektiver på pædagogisk faglighed i botilbud for voksne med udviklingshæmning – en KvaliKomBo" antologi med indlæg fra blandt andre Søren Langager (red), Birgit Kirkebæk Dr. Pæd., Frank Bylov, lektor, Dr. Pæd., Asger Sørensen, lektor i pædagogisk filosofi m.fl.

Desuden tages der afsæt i udgivelsen "Handlekompetence og ideologi – individ, profession og samfund" af Pär Nygren, professor i psykologi og socialt arbejde og Halvor Fauske, professor i sociologi og socialt arbejde m.m.

KvaliKomBoforeningen

Foreningen blev oprettet i forbindelse med implementeringen af KvaliKomBo på de enkelte botilbud. Der manglede et fællesforum for at mødes og udveksle erfaringer, men også for at sikre fremtiden og udviklingen af KvaliKomBo. Foreningen blev oprettet i 2013 og har gennemgået forskellige ændringer i takt med udviklingen på de enkelte botilbud og samfundets krav til botilbud og dagtilbud.

Dog har tilgangen og de 5 niveauer samt grundantagelserne været de bærende elementer hele vejen igennem. Se vedtægterne på hjemmesiden. KvaliKomBoforeningen har udviklet et grundkursus, workshops, oplæg m.m. til brug for medlemmerne i foreningen og andre interessenter. Til at undervise og holde oplæg m.m. har KvaliKomBoforeningen et korps af praktikere, der stiller deres viden, erfaring og kompetencer til rådighed. Arbejdspladserne, der stiller deres medarbejdere til rådighed, bliver kompenseret økonomisk. Det er gratis at være medlem af foreningen. Det vil sige, at der ikke betales kontingent, men finansieringen af aktiviteterne sker gennem medlemmernes og andre interessenters brug af foreningens tilbud. Hos de bo- og dagtilbud, der ønsker at blive medlem af foreningen og benytte sig af grundkurset, vil lederne blive tilbudt kurset gratis. 1 til 2 gange om året er der gratis faglige foredrag for medlemmerne, og andre interessenter kan deltage for et symbolsk beløb. Se mere om medlemskab og vedtægterne på www.kvalikombo.dk